

Łuczak, Irena / Bładowski, Ignacy

Gminy województwa płockiego w koncepcji zagospodarowania przestrzennego

---

Notatki Płockie 21/3-86, 11-17

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gminy

województwa płockiego w koncepcji zagospodarowania przestrzennego

Województwo płockie powstałe na mocy Ustawy z dnia 28 maja 1975 roku (o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa) — utworzone zostało z części ziem byłych województw warszawskiego i łódzkiego.

Z likwidowanych powiatów tych byłych województw — gminy: Bielsk, Biała Stara, Bodzanów, Borowiczki, Bulkowo, Brudzeń Duży, Bedlno, Czerwińsk, Drobin, Dąbrowice, Dunińów Nowy, Daszyna, Dobrzelin, Gąbin, Gostynin, Gozdowo, Góra św. Małgorzaty, Hów, Kiernozja, Krośniewice, Krzyżanów, Kutno, Łąck, Łęczycza, Łanięta, Mała Wieś, Mochowo, Nowe Ostrowy, Oporów, Piątek, Pacyna, Rościszewo, Radzanowo, Rataje, Sierpc, Szczutowo, Słubice, Strzelce, Staroźreby, Szczawin Kościelny, Saniki, Wyszogród, Witonia i Zawidz — weszły w skład województwa płockiego.

Ogółem na wiejską sieć osadniczą województwa składa się przeszło 2500 wsi i przysiółków o wyodrębnionych, tradycyjnych nazwach geograficznych. Zgodnie z przyjętym podziałem administracyjnym — miejscowości te zgrupowane zostały w 1094 sołectwach — wchodzących w skład wymienionych na wstępie 44-ch gmin.

Trzy z tych gmin — Gąbin, Krośniewice i Wyszogród — stanowią jednocześnie siedzibę miast (tzw. miasta-gminy). Pozostałą sieć osadniczą województwa — stanowią miasta; Kutno, Gostynin, Sierpc, Łęczycza i Żychlin — z Płockiem, jako stolicą województwa na czele. Łącznie województwo dzieli się na 50 jednostek administracyjnych, w których wg stanu na grudzień 1975 roku ludność liczyła 480,6 tys. mieszkańców, co stanowi 1,4% ludności kraju.

Z liczby tej 183,0 tysiące osób zamieszkuje w miastach, a pozostała 297,6 tysięcy — to mieszkańcy wsi. Ludność miast stanowi 38,1% ogółu ludności województwa, wobec przeciętnej krajowej wynoszącej 55%. Liczba ludności w wieku zdolności do pracy w przybliżeniu odpowiada średniej krajowej i wynosi 58% z czego 52% (wobec średniej krajowej wynoszącej 70%) — to utrzymujący się z pracy poza rolnictwem. Gęstość zaludnienia jest mniejsza od przeciętnej dla kraju i wynosi 94 osoby/km².

Powierzchnia województwa wynosi 5113,5 km² — co stanowi 1,6% powierzchni kraju. Użytki

rolne stanowią 4003 km² (w tym 3.420 km² gruntów ornych) — co równa się 2,09% powierzchni użytków rolnych w kraju. Należy zaznaczyć, iż województwo płockie zalicza się do obszarów o najwyższym stopniu wykorzystania ziemi na cele rolnicze. Użytki rolne zajmują 78,3% powierzchni ogólnej województwa — wobec średniej krajowej równej 62%. Charakteryzując stopień rolniczego wykorzystania gruntów stwierdzono, iż gleby dobre (I, IV klasy) stanowią 68,6%.

Na glebach dobrych rozwinęła się wysokotowarowa produkcja zbóż i roślin przemysłowych. Osiągane plony są tu wyższe od średnich krajowych i dla produkcji rolnej kształtują się następująco:

- plony 4-ch zbóż (są nieco wyższe od średniej krajowej 24,9) i wynoszą — 28,5 q/ha,
- plony buraka cukrowego (przy średniej krajowej = 310 q/ha) wynoszą — 316 q/ha,
- obsada trzody chlewnej przewyższa znacznie średnią krajową = 110,9 szt./100 i wynosi — 145,3 szt./100 ha,
- obsada bydła przy poziomie krajowym 69,0 szt./100 ha i wynosi — 72,5 szt./100 ha.

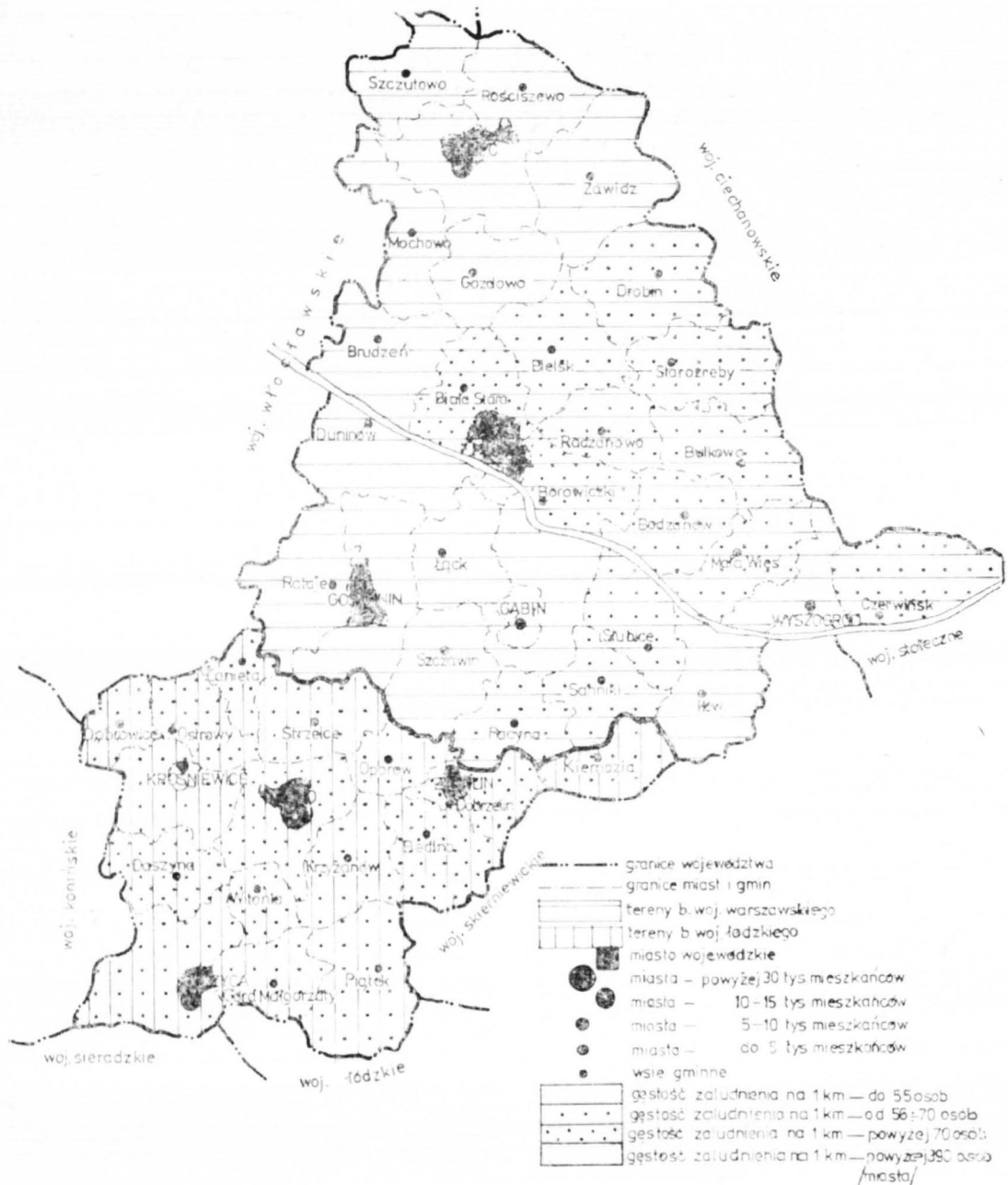
Oprócz tak korzystnych wskaźników uzyskanych w podstawowej produkcji rolnej — dla pełniejszego scharakteryzowania osiągnięć województwa w dziedzinie rolnictwa — należy dodać, iż rejony Łęczycy i Kutna specjalizują się w uprawie warzyw gruntowych, a gminy wschodnie (okolice Czerwińska) wyróżniają się produkcją owoców miękkich. Mając na uwadze powyższe należy podkreślić, że efekty te zostały osiągnięte przy znacznym rozdrobieniu gospodarstw rolnych.

Struktura ta charakteryzuje się bardzo niskim stopniem uspołecznienia ziemi — przy czym w stosunku do 1975 roku (patrz tabela na str. 14) nastąpił wzrost z 7,5 do 7,9%.

Biorąc pod uwagę przytoczone powyżej osiągnięcia należy stwierdzić, iż jedną z podstawowych funkcji wiodących województwa (oprócz przemysłu) — jest rolnictwo. Stąd zakłada się dalszy jego rozwój.

W pracach nad planem zagospodarowania przestrzennego województwa płockiego — (sporządzonego przez Biuro Planowania Przestrzen-

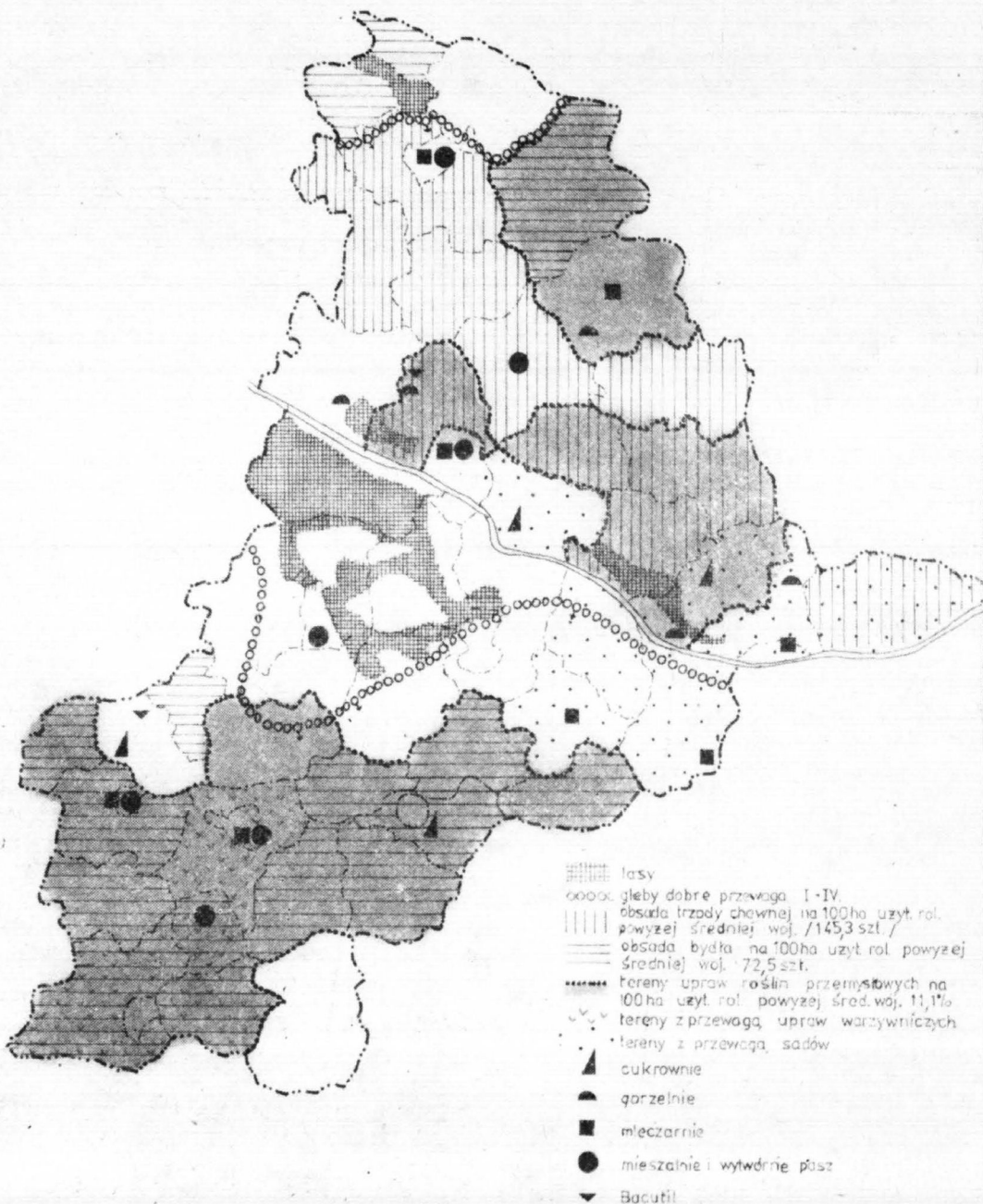
Podział administracyjny woj. płockiego

nego Wojewódzkiej Dyrekcji Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Płocku) — przyjmuje się, iż podstawowymi zadaniami na najbliższe lata jest intensyfikacja produkcji roślinnej i zwierzęcej. Na glebach dobrych należy zwiększyć w strukturze zasiewów udział pszenicy i jęczmienia. W dalszym ciągu należy rozwijać specjalizację w oparciu o naturalne predyspozycje

niektórych rejonów województwa. W tym celu w oparciu o produkcję paszową przy jednoczesnym rozwoju zaplecza i zakładów przetwórczych — należy dążyć do zwiększenia produkcji zwierzęcej — w środkowych i północnych rejonach województwa. Rejony te to głównie tereny gmin Zawidz, Rościszewo, Drobin, Staroźreby, Bulkowo, Mochowo, Sierpc, Gozdowo, Gąbin, Dobrzelin i Bedlno.

ROLNICTWO - STAN ISTNIEJĄCY NA 1975 R.

Użytki rolne ogółem w tys. ha	Struktura własnościowa użytków rolnych w 1975 r.										
	w tym					z tego					
	uspołecznionej sektor gosp.		sektor gosp. uspołecznionej			PGR		RSP		inne państw.	
	tys. ha	%	tys. ha	%	tys. ha	%	tys. ha	%	tys. ha	%	
400,3	370,3	92,5	30,0	7,5	19,5	4,9	5,4	1,3	5,1	1,3	

Struktura ilościowa gospodarstw indywidualnych w grupach obszarowych w 1975 roku

Liczba gospod. indywidual. ogółem	w tym w grupach obszarowych									
	do 2,0 ha		2,0 : 5,0 ha		5,0 : 7,0 ha		7,0 : 10,0 ha		10,0 ha i więcej	
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	22,9	%
68.207	15.592	22,9	15.454	22,6	13.592	19,9	13.133	19,3	10.436	15,3

W części środkowej i południowej województwa (tereny gmin: Mała Wieś, Bodzanów, Bulkowo, Radzanowo, Drobin, Krośnice i Daszyna) należy rozwijać dalszy intensywny rozwój upraw zbożowych. W rejonach tych należy doskonalić istniejącą sieć usług w zakresie mechanizacji i chemizacji rolnictwa. Wschodnie tereny województwa (gminy: Czerwińsk, Wyszogród, Słubice, Iłów) z racji na osiągnięte już tradycje — rozwijać będą produkcję sadowniczo-warzywniczą — głównie w zakresie już wymienionej produkcji owoców miękkich.

Tereny położone w strefie przymiejskiej Kutna wraz z gminami: Krośnice, Daszyna, Witonina, Łęczyca, Góra św. Małgorzaty i Piątek przewidywane są do dalszej intensyfikacji upraw warzywniczych, tym bardziej że produkcja ta w dużej mierze stanowić będzie zaplecze żywieniowe dla Łodzi.

W rejonie Płocka — poza terenami przeznaczonymi na kierunkowy rozwój miasta — na obszarach gmin Biała Stara, Borowiczki, Bielsk, a częściowo i Bodzanowa — należy dążyć do rozwoju upraw warzywniczych pod szkłem. Potrzeby województwa na okres perspektywny w tym zakresie szacuje się na 90,0 tysięcy m² upraw pod szkłem — z czego około 35,0 tysięcy m² w szklarniach.

Część gmin — głównie z terenu pojezierza gostyńskiego (Łąck, Gąbin) oprócz podstawowej produkcji rolnej — powinna się wyspecjalizować w zakresie świadczenia usług turystycznych na potrzeby województwa płockiego i częściowo makroregionu środkowego. Rozwój usług turystycznych powinien następować w gminach: Szczutowo, Czerwińsk i Wyszogród — z uwagi na uregulowanie w przyszłości stopnia wodnego na Wiśle.

Z analiz wykonanych do planu zagospodarowania przestrzennego województwa wynika, iż zaplecze surowcowe produktów rolnych pozwa-

la na rozwój przemysłu rolno-spożywczego; głównie mięsnego, zbożowego, mleczarskiego oraz owocowo-warzywnego. Ponieważ warunki glebowo-klimatyczne województwa zapewniają prawidłowy rozwój gospodarki rolnej — podstawowym zadaniem dla rolnictwa w okresie perspektywnym będzie dalsza jego intensyfikacja — przy jednoczesnej specjalizacji produkcji.

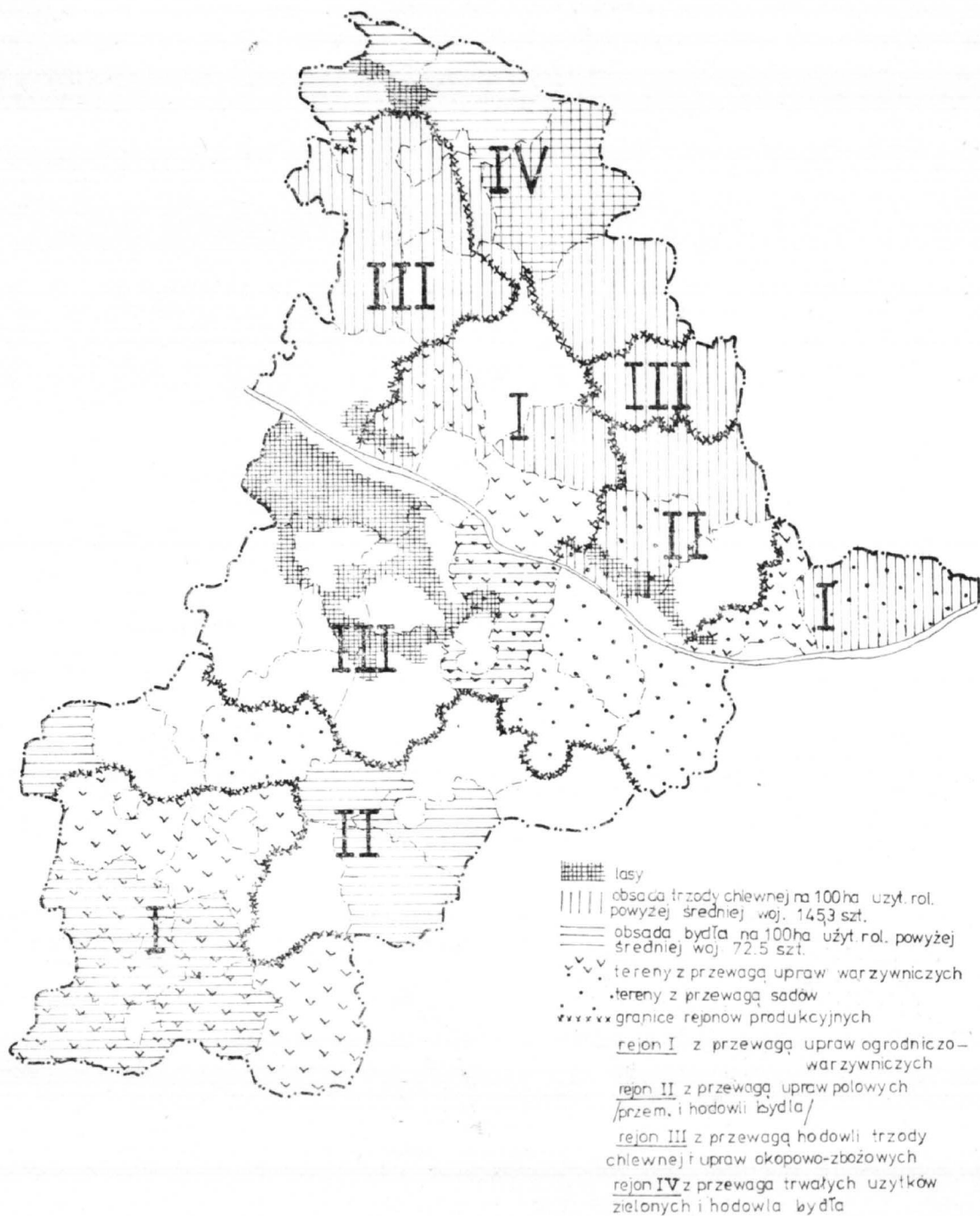
Problem społeczno-gospodarczy, jaki stanowić będzie nasilający się proces starzenia ludności rolniczej oraz problem zagospodarowania ziemi gospodarstw słabych ekonomicznie i gospodarstw bez następców, będzie rozwiązywany drogą przejmowania takich terenów na rzecz Skarbu Państwa. Zagospodarowaniem tych terenów zajmą się głównie PGR-y, SKR-y, RSP oraz częściowo rolnicy indywidualni — dla upełnowartościowania przężnych gospodarstw indywidualnych.

Liczba gospodarstw podupadłych ulegać będzie systematycznemu zmniejszeniu — przy czym średnia wielkość gospodarstw indywidualnych powiększy się z 5,85 ha — do średnio 10,0 ha użytków rolnych. Dla osiągnięcia założonego programu rozwoju rolnictwa niezbędnym będzie:

- zmeliorowanie terenów użytków rolnych wymagających uregulowania stosunków wodnych,
- zaopatrzenia rolnictwa w wodę,
- zabezpieczenia rolnictwa w dostateczne ilości nawozów i środków ochrony roślin,
- rozwój oświaty rolniczej i jej upowszechnianie,
- wprowadzanie kompleksowej mechanizacji,
- zmiany struktury agrarnej,
- rozwój bazy przetwórstwa spożywczego i paszowego,
- rozbudowa sieci usług dla rolnictwa i ludności wiejskiej,

ROLNICTWO - PROJEKT - 1980 ROK.

— zabezpieczenie rolnictwa w materiały budowlane.

W wyniku wprowadzenia wyżej wymienionego programu zakłada się uzyskanie:

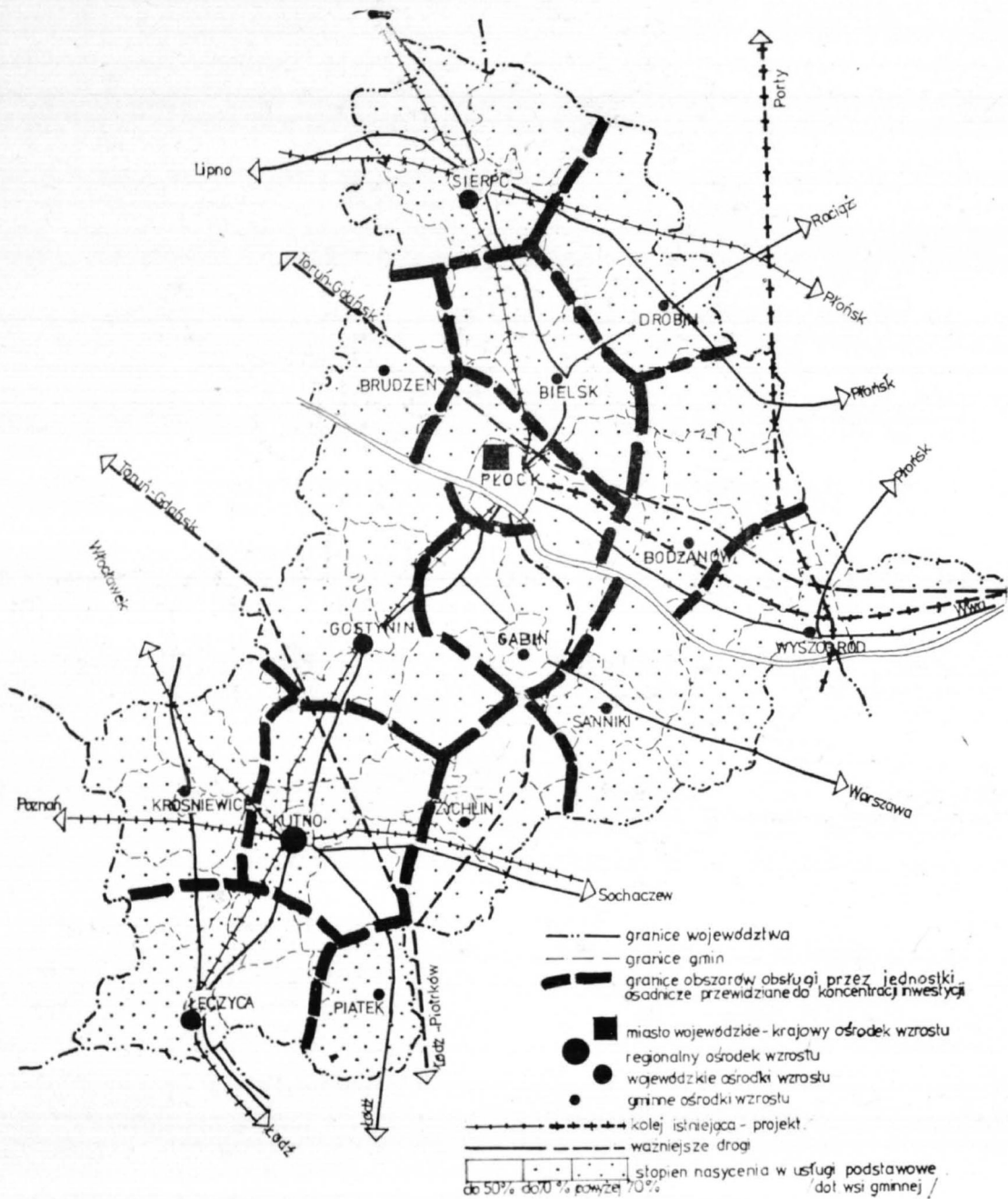
— harmonijnego rozwoju poszczególnych gałęzi

produkcji rolnej z preferencją dla chowu zwierząt, a szczególnie dla trzody chlewnej,

— lepsze wykorzystanie ziemi w wyniku scalenia gruntów,

— polepszenie warunków pracy i fachowości

KONCEPCJA SIECI OSADNICZEJ WOJEWÓDZTWA

rolników — a tym samym właściwe gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną.

Oprócz wyżej wymienionych efektów, program realizacji rozwoju rolnictwa spowoduje jednocześnie odpływ ludności ze wsi, a co za

tym idzie nastąpi zmniejszenie zatrudnienia z 33,5 do 22,7 osób/100 ha użytków rolnych — z czego zatrudnienie bezpośrednio w produkcji rolnej wyniesie 20,7 osób/100 ha. Obecny i przewidywany stan zatrudnienia zakłada się następująco:

Wyszczególnienie	1974	1990	Przyrost lub ubytek w latach 75—90
Zatrudnienie ogółem w tys. osób	265,0	258,0	— 6,6
z tego:			
sektor I (roln. + leśn.)	139,0	92,0	— 47,0
w tym rolnictwo	138,0	91,0	— 47,0

W związku z przewidywanym ogólnym ubytkiem ludności wiejskiej — należy również liczyć się ze zmniejszeniem ilości wsi. Zakłada się, że osiedla wiejskie powinny osiągnąć w perspektywie poziom wyposażenia w urządzenie infrastruktury technicznej i społecznej, taki jak osiedla miejskie. Z tych przyczyn w perspektywicznej koncepcji zagospodarowania przestrzennego województwa płockiego — w części dotyczącej rozwoju wiejskiej sieci osadniczej — przyjmuje się zasadę koncentracji ludności, sił wytwórczych i usług — przede wszystkim w ośrodkach gminnych, które już obecnie posiadają znaczne zainwestowanie w usługi. Niektóre z nich posiadają tradycje byłych miasteczek, a obszary, na których się znajdują, wykazują wyraźne ciężenia do tych ośrodków.

Dla sprawnego funkcjonowania ośrodków gminnych jako centrów obsługi terenów wiejskich, niezbędne będzie wyposażenie ich w urządzenia usługowe przyjęte w perspektywicznym modelu gminy.

Charakterystyczne dla obecnego układu organizacyjnego i funkcjonalnego osadnictwa wiejskiego w województwie jest stosunkowo duże rozproszenie usług — przy jednoczesnym ubożym ich asortymencie. Daje się zauważyć duże braki w zakresie infrastruktury technicznej, której poziom nawet tam, gdzie już istnieje w wielu wypadkach jest niezadowalający.

Dla poprawienia warunków rozwoju urządzeń obsługi rolnictwa i ludności wiejskiej (we wszystkich gałęziach tej obsługi) — jak również dla polepszenia zaopatrzenia wsi w środki produkcji, towary konsumpcyjne, zapewnienie w pełni specjalistycznej — kwalifikowanej opieki lekarskiej, dostępu do dóbr kulturalnych — zachodzi konieczność zorganizowania lokalnych ośrodków obsługi zespołów gmin.

Zgodnie z tak przyjętymi założeniami przy wyznaczaniu kierunków rozwoju wiejskiej sieci osadniczej — zakłada się rozwój sił wytwórczych i usług w pierwszej kolejności w ośrodkach gminnych: Piątek, Sanniki, Brudzeń, Bielsk, Bodzanów i Drobin. Jednocześnie zakłada się, że nadal intensywnie rozwijane będą gminy stanowiące również miasta — a więc Wyszogród, Krośnice, Gąbin. Pozostałe — jako ośrodki gminne o zdecydowanie wyraźnych dążeniach ku pobliskim miastom — są przewidywane do umiarkowanego rozwoju.

W nawiązaniu do tak określonych tendencji przewiduje się, że realizacja przyjętego modelu obsługi wsi — powinna doprowadzić do zamierzonej koncentracji osadnictwa i stopniowej eliminacji wiejskiej zabudowy rozproszonej. Tym samym zostaną zahamowane procesy degradacji ekonomicznej miejscowości pełniących funkcje obsługi zarówno dla ludności rolniczej jak i gospodarki narodowej.

Jakość rozbudowy funkcji tych ośrodków wiąże się ściśle nie tylko z planowaniem przestrzennym, ale również z podnoszeniem poziomu każdej formy budownictwa na wsi. Wymagać to będzie dbałości o ciągłą modernizację tych form, a będzie to możliwe jedynie przy koncentracji środków materialnych, jak i przez wypracowanie nowych metod w zakresie budownictwa wiejskiego — przy jednoczesnym, pełnym zaangażowaniu wszystkich uczestników procesów inwestycyjnych na wsi.

